

'Onderzoeksraad Integriteit Overheid moet anders'

Freek Blankena - 04 aug 2014

De in 2006 gestarte en in 2012 aangepaste Onderzoeksraad Integriteit Overheid heeft geen heldere formele basis en is voor klokkenluiders geen vanzelfsprekende instantie, constateert Berenschot, die vindt dat doorgaan op deze weg geen optie is.

Waardevolle aanvulling

Berenschot evalueerde voor de ministeries van BZK en SZW het Adviespunt Klokkenluiders, de Onderzoeksraad Integriteit Overheid en het daaraan ten grondslag liggende 'Besluit Melden Vermoeden van Misstand Rijk en Politie'. Het Adviespunt Klokkenluiders, dat adviseert, verwijst en signaleert is volgens de onderzoekers 'een affectief opererende organisatie en een waardevolle aanvulling op bestaande, andere klokkenluidersvoorzieningen', dat een vaste plek in het stelsel van klokkenluidersvoorzieningen heeft verdiend.

Formele kaders ontbreken

Maar dat laatste geldt (nog) niet voor de Onderzoeksraad Integriteit Overheid en dat komt mede door het ontbreken van goede formele kaders. De raad werkt op basis van het besluit Melden Vermoeden Misstanden Rijk en Politie, maar sinds de 'doorstart' van de Onderzoeksraad in 2012 wringt die basis. 'De gedachte was destijds dat de herziene Onderzoeksraad Integriteit Overheid een nieuw centraal meldpunt integriteitsschendingen overheid zou vormen, waar behalve Rijk, politie en defensie ook andere partijen zouden kunnen aankloppen (waterschappen, gemeenten, ZBO's bijvoorbeeld), al stond dat formeel niet in het Besluit. De Raad heeft er toen (noodgedwongen) voor gekozen het Besluit tijdelijk 'extensief' te interpreteren om waar te kunnen maken wat van de Onderzoeksraad Integriteit Overheid gevraagd werd.'

Helderheid nodig

Nu ook provincies en gemeenten bij de Onderzoeksraad terecht moeten kunnen, gaat het nog meer wringen dat het niet helder is of de Raad het centrale meldpunt voor integriteitsschendingen bij de overheid moet zijn, of alleen een laatste toevlucht voor complexe gevallen, ziet Berenschot. De

partijen (klagers en organisaties) verdienen daarover meer helderheid in de vorm van een eenduidig formeel kader.

Last resort

Daarbij komt dat vooralsnog de bekendheid van de Raad in de publieke sector niet hoger is dan 7 procent. In de praktijk blijkt het alleen een 'last resort' voor wie elders vastloopt. 'Dat is overigens niet verwonderlijk gezien het grote aantal andere instanties waar melding van een misstand gedaan kan worden', aldus Berenschot in het rapport Veilig misstanden melden op het werk.

Volgens Harm Brouwer, voorzitter van de Onderzoeksraad Integriteit Overheid, is die onbekendheid onder meer te wijten aan het ontbreken van de formele status van de raad. Omdat het overheidsmeldpunt voor klokkenluiders nog in de opbouwfase verkeerde, is bewust niet eerder werk gemaakt van een campagne ter vergroting van de naamsbekendheid onder ambtenaren van rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. 'We wilden geen verwachtingen wekken voordat het bouwwerk was afgerond en we vertrouwen hadden in de werking ervan. We hebben eerst kennis en kunde in huis moeten halen', aldus Brouwer. 'Ik zeg dat niet als verdediging, maar als verklaring. De onderzoekers hebben op het punt van onbekendheid gelijk.'

Eén loket

Brouwer zegt niet tegen een heroverweging van zijn organisatie te zijn. Wel meent hij dat de raad sinds 2012 bezig is geweest om deze vanaf de onderste steen op te bouwen. 'We willen tenslotte één loket waar misstanden bij de overheid worden onderzocht. Dat hebben we inmiddels grotendeels bereikt. Geef ons ook de tijd om ons te bewijzen.'

Huis voor Klokkenluiders

Twee onderzoeken zijn volgens hem inmiddels ter hand genomen. Als het aan hem ligt, wordt dat aantal gestaag uitgebreid. Een ander onderzoek is afgerond en gepubliceerd. Voor het overige is er geadviseerd en bemiddeld bij vermeende misstanden. Toch zegt Brouwer niet blind te zijn voor de omstandigheden. Het wetsvoorstel van SP-kamerlid Ronald van Raak voor het instellen van een Huis voor Klokkenluiders is aangehouden in de Eerste Kamer, die om aanpassingen heeft gevraagd. Dit Huis voor Klokkenluiders zou moeten worden ondergebracht bij de Nationale Ombudsman en onderzoek mogen doen naar misstanden in zowel de publieke als private sector. 'Het is een politieke keuze hoe dat afloopt. Ik kan met enkele aanpassingen goed met dat wetsvoorstel leven', zegt Brouwer. Hij wil niet koste wat het kost vasthouden aan zijn - nog onbekende - onderzoeksraad. 'Het heeft geen zin om onnodige dubbelingen in stand te houden.'

Eigen kanalen

In de praktijk blijken de 4000 geënquêteerden vrij veel mogelijkheden voor het intern melden van misstanden te zien. Van de medewerkers in de publieke sector denkt/weet 83 procent dat de eigen organisatie over een regeling daarvoor beschikt (privaat 69 procent). 96 procent van de publieke werknemers weet/denkt dat er een vertrouwenspersoon in huis is (privaat 74 procent). In de afgelopen twee jaar heeft 29 procent van de publieke werknemers (22 procent privaat) één of meerdere vermoedens gehad van misstanden. De helft maakte daar ook daadwerkelijk melding van, vaak via de direct leidinggevende.

Negatieve gevolgen

De gevolgen van een melding zijn bij overheidorganisaties vaker negatief dan positief, zowel voor de melder als voor de organisatie. Slecht een vijfde van de klokkenluiders zegt zelf positieve ervaringen te hebben met het melden van misstanden. Voor 32 procent van de melders bij de overheid waren er negatieve gevolgen, zoals ontslag, overplaatsing, buitengesloten worden door collega's, verslechterd loopbaanperspectief of gevoelens van frustratie.